

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE
PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena društva (vsega) v Kanado
\$4.00 na leto, \$2.00 za pol leta, \$1.00 za četrt leta; za Chicago
in Cincinatti \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta; za Cincinnati
\$9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago)
and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cincinatti \$7.50 per year,
foreign countries \$9.00 per year.

Cene objavov po dogovoru.—Kopirani članki in neopredeljeni
sklepi se ne vračajo. Kopirani članki in neopredeljeni
sklepi, ki so jih objavili, se ne vračajo. Kopirani članki in neopredeljeni
sklepi, ki so jih objavili, se ne vračajo. Kopirani članki in neopredeljeni
sklepi, ki so jih objavili, se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communica-
tions and unsolicited articles will not be returned. Other
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped
envelope.

Member of the Federated Press

130

Glasovi iz naselbin

O mostu na verigah, Judih in Nemcih

Milwaukee, Wis.—Bilo je v avgustu leta 1898, ko se je naša skupina 30 delavcev iz naše vasi in okolice dogovorila s trgovcem Kernom, da v oktobru odpotujemo na Ogrsko v šumo delat železniške prage. Pogodili smo se, da nam plača 25 krajcarjev od komada za velike prage, za male pa 17 krajcarjev, s hrano in povratno vožnino.

Na določeno mesto smo potovali skozi Ljubljano, čez Zidani most, Celje, Pragersko in Banat v Budapešto, kjer smo izstopili na postaji Budin. Od tam smo morali nesti vsak svojo prtljago po vsem mestu na drugo železniško postajo v Pešt, kajti med tema postajama niso imeli vlaki zveze, ker ju loči reka Donava, katero smo prečkali po mostu, ki visi na verigah, na vsakem koncu mosta pa stojita na betonskem pedestalu po dva dokaj velika in iz kamna izklesana leva ali "lintverja". Most sta zgradila brata Tiernay in Adam Clark v letih 1842-49 in je eden največjih v Evropi, kakor nam pripovedujejo, podatki v enciklopediji. V nemščini se ta most imenuje Ketten-Brücke, torej most na verigah, je 410 jardov dolg, 39 čevljev širok in 36 čevljev nad reko, Verige visijo na štirih stebrih, ki so 160 čevljev visoki. Na eni strani reke vodi most oziroma cesta v tunel ali predor skozi grajski grič, ki spaja glavni del mesta Christenstadt z Donavo. Drugi večji most na verigah je bil zgrajen leta 1903 in se imenuje Schwurplatz, je 56 čevljev širok in 317 jardov dolg. Vseh mostov čez Donavo v Budapešti je šest in dva železniška.

Inženirja, ki sta izdelala plan ali načrte za omenjeni veliki most na verigah, sta rekla po dovršenem delu, kdor najde pri mostu ali na mostu kolikaj pomankljivega, da mu odstopita polovico svojega zaslužka. Seveda se je odzvalo mnogo strokovnjakov, pa niso našli nobenega nedostanka na novem mostu, niti najmanjše pomankljivosti. Prišla pa je skupina kmetov v Budapešto, da si ogleda novi most, ne vsled nagrade, kakor prej strokovnjaki, temveč iz gole radoznalosti, pa se ustavijo pri kamenitih levih in jih ogledujejo. Neka kmetica je dejala, da so levi res lepo izrezani, le da jim manjkajo jeziki, sicer izgledajo kakor oni v zverinjaku. Kmetičin glas, da nimajo levi na mostišču jezikov, se je dokaj hitro raznesel in tako prišel kmalu na uho tudi inženirjem, ki sta se brž odpravila k mostu, da se prepričata, če je res, da nima četvorica levov jezikov.

Naglih nog sta jo inženirja ucvrla na lice mesta, kjer pa sta našla že mnogo zbranih ljudi, ki so si ogledovali leve. Kmalu sta se prepričala, da so kameniti levi res brez jezikov. Ta ugotovitev je baje enega teh inženirjev tako potrla, da je šel sredi mosta in skočil z ograje v Donavo. Ko smo slišali to storijo, nam je bilo vsem žal, saj je vendar izvršil veliko delo, tudi če so kamnoseki umetniki pozabili dati svojim kamenitim levom jezike.

Ampak naša pot nas je peljala naprej. Prišli smo v Pešto na postajo, kjer smo čakali na vlak do desetih zvečer, nakar smo odpotovali v Nagy Karol, kamor smo dospeli naslednje jutro ob sedmih. Kmalu nato zasedemo drugi vlak, ki nas je čez kakih tri ure pozneje pripeljal do zadnje postaje, ki je čepela v samotni, oddaljena od vasi kakih dva kilometra. Na pripravljene vozove zmečemo naše prtljage in jo ubremo skozi vas v 25 kilometrov oddaljeni kraj ali vas Beltek, ki je bila najbližja naše šume, kamor smo dospeli okrog treh popoldne. Prenočili smo v vaški Tam je nekaj Rumunov in Judov, ostali pa so Nemci, ki se večinoma preživljajo s poljedelstvom in vinogradi.

Naša skupina, kakor že omenjeno, je štela 30 delavcev, vsi skupaj pa nismo presegli 20 kron, dasi je bilo treba večerje in prenočišča, naš trgovci, ki je imel denar, pa je imel priti šele naslednji dan. Nastala je noč in čas počitka, pa je dejal eden izmed skupine, da tukaj pač živijo večinoma sami Nemci, ki so

dobri ljudje in nam bodo radi pomagali iz te situacije na kredit ali na upanje do prihodnjega dne. Toda temu ni bilo tako. Nihče nam ni hotel dati prenočišča brez denarja, katerega pa nismo imeli. Šli smo k nekemu Judu, ki je vodil gostilno in trgovino z jestvinami ter ga vprašali za prenočišče in mu povedali, da plačamo naslednje jutro, čim pride naš denarni boss. Jud nam je takoj ustrelel, zraven pa vprašal, če hočemo večerjati. Postregel nam je s finim golašem. Ublil je namreč kravo in kar na dvorišču postavil ogromni kotel ter pod njim zakuril, nasekal je dovolj mesa in pripravil vse drugo, tako da je golažja večerja bila čez uro in pol že pripravljena. In kako o-kusen je bil ta paprikaš! Tudi z vinom nam je postregel na upanje, tako tudi s tobakom in cigareti ter z vsem, kar je kdo potreboval. To vam je bilo gostoljubje, kaj? Judovski gostoljubje, s katerim se bi lahko postavil pač vsakdo.

V tistih oktobrskih dneh je bilo vreme dokaj ugodno in toplo. V hletu je naš judovski dobrotnik imel obilo slame, v katero smo se po dobri večerji zarili in se dodobra odpohili. Naslednje jutro je prišel naš finančni minister in vsaki skupini desetorice je dal po 200 kron. Prijaznemu Judu smo plačali naš dolg, nakar smo odšli v šest kilometrov oddaljeno šumo, kjer smo si brž postavili bajte in pričeli tesati prage. Jud se nam je seveda tako prikupil, ker nam je dal brezplačno prenočišče in pa večerjo na upanje, da smo ves čas našega zimskega bivanja v šumi kupovali vse naše potrebščine v njegovi trgovini. Vauka skupina naših treh desetoric je vsako nedeljo in praznik potrebovala deset kil mesa in več drugih potrebščin, tako tudi tobaka in vina. Tako smo ga čez zimo toliko podprli, da je imel na pomlad še enkrat toliko zalogo v svoji trgovini kot jo je imel v jeseni ob našem prihodu.

Sedaj pa poglejmo na Hitlerja, ki tako trinoško preganja Jude, češ da so slabi ljudje. Iz navedenega opisa, ki je do picice resničen, se pač jasno vidi, da so Judje boljši kot Nemci, vsaj tako se je izkazalo v tej primeri, njihova dobrotu pa se jim seveda vselej tudi obrestuje. Kdor zna, ta zna! Joseph Ule.

Dve zabavi in seja SDD

Detroit, Mich.—Gospodinjki klub SDD priredi veliko Silvestrovo zabavo v soboto, dne 31. decembra, to je na starega leta večer, v dvorani Slovenskega delavskega doma na 437 S. Liversno ave. Ker je ves prebitek od te zabave namenjen v korist domu, je upati, da se bo obinstvo odzvalo v velikem številu.

Na novega leta dan, to je dne 1. januarja 1938, pa priredi odbor Slovenskega delavskega doma v istih prostorih domačo zabavo, na kateri se boš oddali dve lepi nagradi, namreč pralni stroj in pa električna britve. Vstopnina je samo 25c in vsakdo bo imel priliko do nagrad brez dodatnega plačila. Rojaki, udeležite se te naše zabave in se zabavajte z nami. Za ples bo igrala izvrstna godba, preskrbljena pa bodo tudi vse druge običajne dobrote.

Obenem apeliram na članstvo SDD, da se gotovo udeleži del-

niške seje, ki se bo obdržala dne 9. januarja 1938, to je na nedeljo. Seja se prične točno ob 8. popoldne. Na dnevnem redu bodo važne stvari, najvažnejša točka pa so volitve odbora za prihodnje leto.—Vsem rojakom v naselbinah želimo srečno ter veselo novo leto!

Michael Gregorič, 518.

Leto mine, Prosveta ostane!

Sygan, Pa.—Leto 1937 se naglo kreči, gre v zaton, v zgodovino in pozabnost. Čim odhaja staro leto, se nam približuje novo leto 1938. Staro leto bo torej odšlo v par dneh, naša Prosveta pa bo ostala med nami, četudi je nekaterim, ki bi radi ribarili v kalnem, trn v peti. O gromnem številu rojakov pa je naša Prosveta luč, ki nam kaže pot k resnici in svobodi! Odpusti onim, ki ne vedo kaj delajo, ne pa onim, ki te namenoma blatijo! Na skrivnem pa te le radi v roke vzamejo in čitajo. Prosveta oziroma njeni naročniki prav dobro vedo, da Prosvetini sovražniki niso same ovčice, ampak kostruni, ki so tako zakrknjeno zlobni, če le eden njenih poročevalcev malce zagreši, pa je vse v Prosveti frdamano. Prosveti želimo še večjega uspeha v prihodnjem letu! Vsem čitateljem Prosvete in članom SN-PJ želimo vesele praznike in srečno novo leto, Prosveti pa mnogo novih naročnikov!

Članica društva št. 6.

Poročilo o zaprtih rovih

Luzerne, Pa.—Pred petimi leti je premogokopna družba Wyoming Valley prevzela dva rova od Lehigh Valley Coal Co. Zadnjih pet let ju je obratovala vsak dan na dva in celo tri šhte, to je po 16 oziroma 20 ur na dan. Preteklega oktobra pa so rova zaprli, ne da bi delavcem povedali zakaj. Vsed tega sta dva lokalna UMW prizadetih rovo s pomočjo drugih organizacij sklicala konferenco za 5. decembra. Ker je veliko naših članov prizadetih, je naše društvo št. 204 SNPJ poslalo pet zastopnikov na to konferenco.

Na konferenci so zastopniki UMW, ki so se že prej sestali k razgovoru za odprte premo-govnikov, podali obširna poročila, kaj se je doseglo med staro oziroma prejšnjo družbo Lehigh Valley in novo Wyoming Valley in v katerem državi Penna. Izvedelo se je, da nova družba ni plačala stari družbi vsote, ki bi jo imela plačati, zadolžila pa se je za \$175.000. Vsed tega je stara oziroma prejšnja družba prepredila, da se bi rova še nadalje obratovala. Ko se je delo ustavilo, so imeli delavci dobiti še za štiri tedne plače, katere pa se sedaj niso dobili in kakor izgleda, je ne bodo še kmalu.

Kakor je razvideti iz poročil zastopnikov, je družba povedala, da nima denarja, s katerim bi plačala delavce, niti nima denarja, da bi plačala bivšo lastnico rovo, dobila pa bo denar od neke stranke, ampak prejšnja družba naj ji dovoli, da bi obratovala rove. Nato so šli unijski zastopniki z zastopnikom družbe W. V. Coal Buckannonom k prejšnji lastnici vprašati za dovoljenje, da se obratujejo rovi. Kadar pa so dovoljenje dobili, je naenkrat izginil tisti, ki je obljubil, da bo dal denar. Spet so šli k stari družbi in so dobili dovoljenje, da se rova odpreta, stara družba pa bo čakala na svoje plačilo, ki se naj izplačuje polagoma. Ko se je vse to uredilo, je Buckannon dejal, da nima s čim plačati ru-

darje za štiritedensko delo, kar znaša okrog 135 tisoč dolarjev.

Nato je Buckannon, kot profesionalni pretkanec, poklical unijske zastopnike in jih vprašal, če bi šli k governerju z njim, da ga bi vprašali za posojilo za leto dni. Governer jim bo moral plačati 400 tisoč dolarjev za rešitev, zato bi bilo boljše, če bi dal tiste tisočake Buckannonu, kateri bi dal sto tisoč dolarjev in governer bi prihranil tri sto tisoč. S tem načrtom so šli pred governerja.

Čim so se z governerjem sestali, mu niso utegnili niti vsega v celoti povedati, ko jim je bilo rečeno, da ne morejo dobiti posojila zato, ker je Buckannon že prej dobil dve posojili za drugi dve družbi, za eno 400 tisoč in za drugo 600 tisoč dolarjev, kateri družbi pa sta bankrotirali.

Na konferenci bi bilo treba Buckannonu dobro orisati in ga prikazati v pravi luči. Na žalost se to ni zgodilo in med delavci je vtis, da je on dober človek, ki hoče delavcem dobro. Dalje se je debatiralo, kam se naj obrnejo in pomagajo Buckannonu dobiti posojilo. Sprejela se je resolucija, da se propagira vladna kontrola premogovnikov in da se pomaga dobiti delo prizadetim delavcem pri WPA.

Frank Vratarič, 204.

Silvestrova zabava

Milwaukee, Wis.—Društvo "Sloga" št. 1 JPZS priredi Silvestrovo zabavo z bogatim novoletnim programom na starega leta večer. Apelimam na članstvo, rojake in okoliška društva, da se udeležite v velikem številu, da se skupno poslovimo od starega leta in da pozdravimo nastop novega leta v veseli družbi. Pripravljeni odbor je pridno na delu in se bo potrudil, da ustreže vsem posetnikom z dobro postrežbo. Po sklepu zveznega odbora se bodo delile nagrade onim, ki so dobili največ novih članov. Pokazimo vsi člani in članice, da smo še za napredek našega društva! Pred 28 leti sva se s prijateljem udeležila Slogine zabave na starega leta večer in imenitno sva se zabavala, tako tudi večkrat potem. Pridite na letošnjo Silvestrovo zabavo v velikem številu! Vesele praznike in srečno novo leto vsemu članstvu in rojakom, ter na svidenje! Frank Lustik.

Zanimive vesti v Prosveti

Red Crest, Ont.—Prigibno pošiljam nadaljno polneto naročnino Prosveti. Dnevnik Prosveta se mi zelo dopade zato, ker pri naša mnogo zanimivih novic in poročil ter dopisov. Posebno se zanimam za novice iz nesrečne Španije, ki jo hoče požreti krvo-ljčni, barbarski fašizem. Zadržne dni se čita, da so vladne čete na terueljski fronti v ofenzivi in zavzele so mesto Teruel, kar je velikega pomena za špansko republiko. Tudi tukaj v Kanadi delavci mnogo pomagamo, kolikor pač moremo, španskim brambovcem. Prosim, da ne pišete preveč proti Stalinovi diktaturi, kajti če bi danes vladal v Rusiji kdo drugi, bi morda naša slovan-ska delavska Rusija propadla.

Frank Mali.

Razlika v številu

Hermine, Pa.—Pred več tedni sem poročal v Prosveti o tujakajnih razmerah in o našem mestu, ki ima 1500 prebivalcev, ne 15.000. Razliko je naredila samo ena ničla v številu, vendar je vredno, da stvar popravim, da se pravilno glasi, kot sem tu označil.

Anton Zornik.

Malo tega in onega

Ivan Molek

Na božič smo vsi pogani!

V nacijski Nemčiji—deželi, ki že štiri leta in pol stoji na glavi—je bilo te dni zabavno. Hitlerjevi "učenci"—dr. Rosenberg, ki je germaniziran Rus, dr. Goebbels itd.—so svedeno govorili in pisali, da božični praznik izvira iz Nemčije, odkoder se je potem razširil po Evropi in nazadnje ga je krščanska cerkev osvojila in grdo popačila, nakar pomeni nekaj popolnoma drugega, kakor je prvotno pomenil v Nemčiji. Istotako so pritlikavi božiča—drevesce, venci in drugo—dona iz Nemčije in zunanji gnili svet bi moral to priznati.

Ne vem, kaj mislijo s tem Hitlerjevi "učenci". Ali morda mislijo, da bi morale druge dežele plačati nacijski Nemčiji nekakšno odškodnino, ker so si prisvojile njen poganski božič, ali kaj? Po isti pravici bi nacijski "učenci" klavni lahko rekli, da so si vsi evropski narodi—razen Turkov in uho-finskih ljudstev—prisvojili tudi nemški jezik in ga po svoje spali, kajti vsi indo-evropski jeziki so si v sorodu in izvira iz istih korenov; po isti pravici tudi poganske vraže, katerih je ogromen kup po vsej Evropi in Ameriki, prihajajo od starih Germanov.

Niti "novopoganski" Nemci (naciji), niti "staropoganski" kristjani po vsem svetu si ne morejo lastiti tradicije božičnega praznika, kajti to je bil praznik vseh starodavnih poganih. (S "pogani" je krščanska cerkev krstila vse drugoverce, kar pa je bil slab trik, kajti krščanska vera se bistveno malo razlikuje od starejših poganskih religij.) Pred okrog 5000 leti so predniki Nemcev, Slovanov, Latincev, Grkov in Indijcev živeli skupaj nekje v srednji Aziji. Govorili so eden jezik, častili iste bogove in obhajali iste poganske praznike—in med temi prazniki je bil tudi zimski solnični obrat, ki se danes imenuje božič.

To je že davno dognano dejstvo. Ko danes praznujemo božič—praznujemo v resnici isti poganski praznik—praznik rojstva solca!—ki so ga pred 5000 leti praznovali naši predniki v Aziji. Kasneje so nasledniki starih, pregodovinskih narodov prenesli simbol rojstva solca na simbol rojstva boga, kar pa ni spremenilo bistva starega praznika. Spremenjen je le simbol.

Vse mitologije so poganstvo. Krščanska mitologija je tudi poganstvo. Čisto vseeno je, če si božič predstavljamo kot dan rojstva solca, dan slovankega boga Triglava s tremi glavami ali dan rojstva krščanskega Boga v treh osebah in z eno glavo. Vsa tri božanstva so mitologija—pravljica. Prvotni pogani, ki so častili in posebili solnce, so bili še najbližje realnosti, kajti solnce je v resnici—izvor zemlje in vsega življenja na zemlji, dasi ni nobeno božanstvo in se nič ne briga za otročarije ljudi na zemlji.

Da—na božič smo vsi, čisto vsi, pogani!

To nam nič ne koristi in nič ne škodi, kakor ni našim očetom v starem kraju na božični dan nič koristil in nič škodil ključ od hišnih vrat na mizi ali prgišče zrnja pod božičnim kolačem... Kolač smo otroci pojedli in bili smo zadovoljni—zadovoljni smo bili zaradi kolača (božičnika), ne zaradi rojstva tega ali onega, kar je bilo tako daleč od nas, kakor je solnce od zemlje...

Krči odrezane zeljnate glave

Bernard Shaw je, kakor znano, prepričan vegetarijec, nekoč pa vendarle ni spravil nobene besede iz sebe, da bi zagovarjal svojo pripadnost k temu gibanju z običajnim razlogom, da so ti, ki meso jedo, ubijali in mučitelji živali.

To je bilo tedaj, ko je obiskal pred dnevi umrlega slovitega industrijskega rastlinskega fiziologa sira Jagadisa Chandra Bosea. Ta mu je po svojih umnih metodah predvajal krče zeljnate glave, ki so jo bili pravkar odrezali. Bose je angleškemu dramatikcu tedaj na oko dokazal, da ni smrt takšne zeljne glave nič manj dramatična in razburljiva nego smrt kakšne krave.

Če imajo vegetarijanci prav, da je z mesojedstvom združena grozovitost proti govedu, prašičem, perutnini itd., tedaj bi bilo pravilno, da bi to svojo obtožbo naslovili tudi nase, kajti rastlini je prav tako težko umreti kakor živali. A če bi ljudje izbirali svojo hrano izključno s takšnih stališč, kaj naj bi potem jedli?

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete z dne 24. decembra 1917.)

Domače vesti. V Conneautu, O., se je na železniški progi smrtno ponesrečil rojak Anton Zorc, član SNPJ.

Delavske vesti. V Chicagu so zastavkale slavnikaške delavke, med katerimi je mnogo Slovenk.

Svetovna vojna. Nemčija se ne zveni za pogodbo premirja z Rusijo in še vedno prevaža čete na druga bojišča.

Sovjetska Rusija. Iz Petrograda poročajo, da je Leon Trocki izjavil pred delegati delavsko-vojaškega sveta: "Mi nismo vrgli carja ob tla zato, da bomo zdaj klečali pred nemskim cesarjem!"

(Dajte iz prve kolone.)

slovaniskim radničkim savezom, ki je pod zaščito današnjega režima.

Slovenski krščanski socialci morajo biti likvidirani! Kolikor ni med njimi totalnih hlapčev, se bodo pridružili socialistom.

Razkol med katoliškimi delavci

Ta razkol je v stari domovini.

V Ljubljani izhaja list "Delavska pravica", glasilo krščansko-socialnih delavcev, ki se bridko pritožuje zoper—koga? Zoper svoje katoliške brate!

Krščanski socialci so že dolga leta organizirali katoliške delavce v starem kraju po načelih Janeza Ev. Kreka. Zgodna leta, odkar se po Evropi širi totalitarna bolezen, je pa nekaj narobe s Krekovimi krščansko-socialnimi načeli. Tako vsa mislijo klerikalni voditelji okoli "Slovenca". Naj to pove "Delavska pravica" sama, katera piše:

"In ta organizacija (namreč krščansko-socialna Jugoslovanska strokovna zveza), ki ima na svoji vesti edino krivdo v tem, da je ostala zvesta dr. Krekovim načelom, naj postane sedaj še zadnja žrtev likvidacije Krekovih načel v družabnem življenju. Krščansko-socialno delavstvo se je vsa leta po vojni neustrašeno borilo proti kapitalistični miselnosti, ki se je vse bolj širila tudi v vrstah tako zvanih katoliških gospodarstvenikov in politikov... Na dnevnem redu so bili neprestani spori med političnim vodstvom in med krščansko-socialnim delavskim gibanjem. Našim tovarišem ni bilo vseeno, ali bodo samo volilni-backi in priganjači, stalno zapostavljeni in za svoj trud poplačani z dovoljenjem za pobiranje drobtinice z bogatimove mize, ali pa bodo povsod dejansko odločali kot enakovreden faktor. Ta dejanski in edini vzrok spora je dovedel do ustanovitve nove katoliške delavske organizacije Zveze združenih delavcev, ki se danes že čisto odkrito priznava k JRZ."

Katoliški delavci v starem kraju imajo torej danes dve organizaciji, ki sta med seboj v konfliktu. Nova organizacija je v stikih z Jugoslovanskimi delavci.

(Zdaj v zadnji koloni)

Prizor iz promla obletnice boljševiške revolucije na Rdečem trgu v Moskvi.

Nemški kmet pod peto fašizma

Nemški kmet je v bistvu kot vsi kmetje. On hoče, da so zaščitene cene njegovih pridelkov pred inozemsko konkurenco, da ima na razpolago ubogljive delovne sile, cene industrijske proizvode in poceni kredit. Predvsem pa hoče biti gospodar na svoji zemlji, da lahko dela kar se mu poljubi, da lahko prodaja svoje pridelke na notranjih tržiščih, varen pred inozemsko konkurenco, da lahko prideluje kar hoče, zlasti to kar lahko najbolje vnove, hoče pa tudi, da svoje pridelke lahko porabi v lastnem gospodarstvu, ako si obeta od tega večjo korist.

Toda vse to, kar on hoče, v tretjem rajhu ne sme! Nemški kmetje so prisiljeni združiti v velikanskih organizacijah rajhovskega prehranjevalnega stanja, ki ga vodi prehranjevalni minister Darre. Organizacija, za katero stoji vsa sila tretjega rajha, je spravila kmeta pod svoje jeroštvo, vse njegovo delovanje ureja po strogih predpisih in nadzoruje kar najbolj natančno njihovo izvajanje.

Kmet ne sme svobodno prodajati mleka in jajc, ampak mora čakati, dokler pride pooblaščenec organizacije, ki mu odzame produkte po določeni ceni. Kmet vidi, kako se mleko, za katerega dobi on (cena je v raznih pokrajinah različna) 12,5 pfeniga, prodaja potem v sosednjem mestu po 24 pfenigov. Poprej nekdo je sam vozil mleko v mesto in je dobil zanj po 18 do 20 pfenigov za liter; tako on kot njegovi odjemalci so si bili na boljšem. Sedaj zabavlja čez nadorganizacijo in ogromno število pisarjev, ki stanejo toliko denarja.

Z jajci ni nič drugače. On mora — kot je za vsako kravo določena gotova količina mleka — tudi od vsake kokoši oddati naprej določeno število jajc. S tem pa se ni rečeno, da si sme preostalo pridržati. Najmanjše določeno število predstavlja le mejo, pod katero kmet ne sme iti, ako ne bo bit kaznovan.

Komaj se je kmet na to nekoliko privadil, ko je letošnje leto že prišla zapoved, da mora oddati tudi vse žito. To je bil najhujši udarec za kmeta, kajti doslej je moral oddajati samo gotov del, dočim je preostanek lahko porabil za krmljenje živine. Kaj naj bo za živino? Objubili so mu sicer, da bo dobil potrebno količino krme na razpolago, toda brez jamstva za količino in kvaliteto.

Ob žetvi so zaposlili toliko sil kot še nikoli. Čim hitreje je prišlo žito v kašče, tem manjša je bila izguba, kajti vsak kilogram žita je potreben za človeško prehrano.

SA, SS, Hitlerjeva mladina in celo vojska so morali ob žetvi na deželo, pomagati kmetu. Ta pa jih je neredko sprejel z nezanimanjem. Ali so prišli res samo pomagati, ali morda tudi špionirati? Manj kot kdajkoli poprej ljubi kmet, da mu kdo pošilja ljudi, ki jih ne pozna in jim ne zaupa, na njegovo dvorišče. Po-

znani so slučaj, da so kmetje nudili pomagateljem iz mesta polno mezdo za ves čas žetve, samo, da bi se takoj odstranili. Pa se niso mogli, ker se niso smeli, kajti bili so prav tako malo svobodni, kot kmet.

Tujih obiskov ima kmet že več kot preveč. Pride strokovnjak za mlekarstvo, prešteje krave v hlevu in ugotovi, ali je množina oddanega mleka v skladu s številom krav, ali morda — kar je strogo prepovedano — kmet ne izdeluje surovega masla, in kako velik je odstotek maščobe v mleku. Tretji pride pogledat, če so navedbe v tkz. "posestniškem izkazu" resnične. Ta izkaz je dokument z nešteto rubrikami, v katere mora kmet spisati vse, kar želi vedeti last o njegovem gospodarstvu. On služi kot podlaga za predpise glede posevkov za prihodnje leto, ki mu jih dikтира oblast.

Kako strogo se izvaja nadzorstvo, si človek težko predstavlja. Eden izmed precej znanih trikov, ki se jih poslužujejo nadzorniki, je, da pridejo h kmetu, mu odkupijo kokoši in jo na licu mesta zakoljejo, ako najdejo v golši žitna zrna, je dokazano, da je kmet krmil žito in se prepregel zoper prepoved.

Kazni so v denarju in se stopnjujejo, končna kazen je — ječa. Vmes pa sta še dve stopnji kazni: koncentracijsko taborišče in prognizacija. Pred to usodo niso zaščiteni niti lastniki dednih kmetij, ki živijo kot nekdanji fidejkomisna gospoda, na zemlji, ki je nedeljiva in je ni mogoče obremeniti.

Prve čase se je zdelo marsikomu, da je povikan, ko je postal dedni kmet. Toda kaj kmalu so se pokazale senčne strani te ureditve. Dedni kmet mora zapustiti svoje posestvo enemu samemu nasledniku, ponavadi prvencu, ostali ne dobe ničesar in starši so radi tega večkrat v nemilih skrbih. Kajti svojim otrokom ne morejo testamentirati niti deleža, ker posestva ni mogoče obremeniti. Tudi kredita tak kmet ne more dobiti.

Toda ljudje se končno znajdejo v vsakem položaju. Kljub prepovedi imajo kmetje tajne zaloge in mnogi molzejo ter izdelujejo surovo maslo ponoči. Ker je prepovedano klati živino, se dogaja, da si čudovito veliko število goved polomi noge, nakar jih seveda morajo zaklati. Ako bi hoteli vsakogar kaznovati radi prestopka najrazličnejših prepovedi, bi bilo ječ in taborišč premalo. Pa tudi sicer ne bi imeli režim od skrajnosti, na drugi strani pa so kontrolorji največkrat tudi sami kmetje. Dasi nacisti in SS radi zatisejo eno oko, ker sami vedo, kako se jim godi. Ako bodo nekoč postavljali pred odločitev, se bo videlo ali je pokorščina stranki močnejša, ali njihova zvestoba do poklica. Problem je isti, kot v velikih industrijskih središčih, kjer opažamo že sedaj pri nacistih oklevanje med zvestobo do stranke in razredno zavestjo.

Kmetje mislijo predvsem na to, kako bi se znebili prisilnih obveznosti; to so zlasti starejši, mlajši pa so še voljni delati za fašizem. V vsej Nemčiji potekajo kmečki shodi burno. Teh shodov ne sklicuje opozicija — kje pa bi jih tudi smela — ampak so oficijelna zborovanja. Znani so slučaj, da je oficijelni govornik moral pobrati šila in pokita. Zlasti se to dogaja na Westfalskem in na Bavarskem, kjer ne želi kmete samo državno prisilno gospodarstvo, ampak tudi boj nacizma proti cerkvi.

Opazovalci iz vrst industrijskega delavstva se čudijo, kaj vse si smejo dovoliti kmetje. Sicer so kmetje uganjali opozicijo in zabavljali že pod vsemi režimi, toda ta zabavljanja ne bodo zrušila režima. Tudi bi radi nezadovoljnosti kmetov nikdar ne bila propadla republika. Šele prekucaška volja reakcionarnih sil v mestih in težki industriji, povezana z nezadovoljstvom kmetov je omogočila zmago fašizmu. Tako bo tudi obratno. Zaenkrat je politični pritisk na deželni manjši, zato pa je prisilno gospodarstvo tem bolj izpeljavljano.

Naj bo že kakorkoli: nemška vas je med tem menjala svoj obraz. Nekdo se vesele po vaseh zastave s kljukastim križem z vsake strehe, sedaj samo še z javnih poslopij.

Vas ne bo zrušila Hitlerja, pa tudi držala ga ne bo.

—Po Del. Pol.

Lesni delavci se izrekli za CIO

Portland, Ore. — Pri unijskih volitvah pri Inman-Poulsen Lumber Co., katere je odredil governor Martin vsled bratromornega boja med CIO in ADF, je zmaga la Mednarodna unija lesnih delavcev CIO, ki je dobila 376 glasov, tesarska unija ADF pa 183 glasov. Družba je potem naznanila, da bo pričela takoj z obratom, tesarska unija pa je rekla, da bo še naprej nadaljevala z bojem proti CIO. Sodi se, da tesarska unija v tem boju proti CIO potroši dnevno okrog tisoč dolarjev samo na zapadni obali. Te volitve so se vršile nekaj dni po konvenciji unije lesnih delavcev, na kateri sta predsednik Pritchett in John Brophy poročala o velikem napredku. Mednarodna unija je že izdala nad 200 čarterjev krajevnim unijskim na zapadni obali in v različnih drugih državah. Do silovitih bratromornega boja je prišlo, ko so se lesni delavci odcepili od tesarske unije in se pridružili CIO.

Zračna pošta med Ameriko in Novo Zelandijo

San Francisco, Cal., 23. dec. — Ameriški transpacifični Clipper, ki nosi pošto po zraku med Ameriko in Azijo, danes poleti iz Honoluluja v Auckland, Nova Zelandija. Letalo dospe v Novo Zelandijo v soboto in vrne se prihodnji teden. Poslej bo zračna pošta redno potovala med Ameriko in Novo Zelandijo sem in tja dvakrat v tednu.

Najzanečljivejša dnevnica delavskih vestí so v dnevniku "Prosveta". Ali jih čitate vsak dan?

William Green (levo), predsednik Ameriške delavske federacije, in John L. Lewis, načelnik Odbora za industrijsko organizacijo.

Unije v Michiganu zahtevajo podporo

Cez 200.000 delavcev izgubilo zaslužek

Lansing, Mich. — (FP) — Zastopniki desetih mednarodnih unijskih CIO so se udeležili konferenca, na kateri so razpravljali o ustanovitvi posebnih odborov, ki naj bi pritiskali na državne in federalne avtoritete, da dobijo brezposelni zadostno podporo. Adolph Germer, pokrajinski direktor CIO, je poročal, da je v Michiganu čez 200.000 brezposelnih delavcev, tisoč drugih pa so le delno upošani. Vse unije CIO v michiganskih industrijskih mestih so bile reprezentirane po svojih delegatih na tej konferenci.

Imenovan je bil odbor unij CIO, kateremu je bila poverjena naloga zbiranja podatkov o obsegu brezposelnosti v industrijskih mestih. Ti podatki bodo potem predloženi relifnim avtoritetam z zahtevo, naj podvzamejo akcijo, da ne bodo brezposelnosti trpeli pomikanja. Ti podatki bodo prišli prav pri izvajanju pritiska na federalno relifno administracijo. Governor Murphy je nedavno imenoval Richarda Franksteena, podpredsednika avtne unije, za člana državne relifne komisije in on bo gledal, da bodo brezposelnosti dobili podporo.

Stavke v newyorških trgovinah

Zastavkali so tudi vozniki taksijev

New York. — (FP) — Lokalna unija lekarnarskih nameščenec št. 1199 CIO je oklicala stavko v 57 trgovinah Whelan Drug Co. vsled zavajevanja in izbegavanja družbe pri pogajanjih za sklenitev kolektivne pogodbe. Družba je vlekla unijo za nos že od meseca junija, ko so se pričela pogajanja.

Vsed stavke je morala zapreti več trgovin, ostale pa so paralizirane. Proti družbi je bila vložena tudi pritožba pri državni lekarniški komisiji vsled uposlavitve skebških lekarnarjev brez diplome, kar pomeni, da družba lahko izgubi poslovanje.

Unija transportnih delavcev CIO pa je pozvala v stavko 3000 voznikov taksijev za enoforsiranje kolektivne pogodbe. Do stavke je prišlo, ker so večje družbe pričele sistematično griziti pogodbo. Unija jih dolži, da ne plačujejo minimalne plače, kršijo delovnik in odpuščajo voznike brez oziroma določbe v pogodbi.

Department Store Employees unija CIO pa je oklicala stavko v trgovinah F. W. Woolworth Co., ki pa je bila poravnana že drugi dan. Družba je pristala na nekatere takojšnje zahteve glede plače in delovnika in na nadaljevanje pogajanj za sklenitev pogodbe. Več trgovin je moralo zapreti vrata, druge pa so bile paralizirane.

Akordno delo v oblačilni industriji izginja

San Francisco. — V tukajšnji oblačilni industriji za ženske obleke bodo člani krojaške unije ILGW že v bodoče delali brez akordnega dela ali plače od kosa, katero so hoteli upeljati tovarnarji, češ, da ne morejo

William Green (levo), predsednik Ameriške delavske federacije, in John L. Lewis, načelnik Odbora za industrijsko organizacijo.

konkurirati a tovarnarji iz Los Angelesa. Nepristranski razsodnik Isidor Golden je odločil v prilog uniji, ki je proti ponovnemu uvedanju akordnega dela. Rekel je, da argument podjetnikov glede konkurence ne drži, ker je obleka, narejena ob tedenski plači, boljša kakor ob akordnem delu. Slično zmagajo ta unija dosega tudi v Bostonu. Smatra se, da bo unija zdaj skušala odpraviti akordno delo v vsej industriji.

Madden oplazi kritike delavskega razsodišča

Washington, D. C. — J. W. Madden, načelnik federalnega delavskega razsodišča, je v svojem govoru na konferenci Ameriškega odvethiškega gilda, udaril po nazadnjakih, ki kritizirajo odloke razsodišča. "Uredniki velikih dnevnikov in radiogovorniki v službi reakcije ne prestopajo napadajo razsodišča," je rekel Madden. "To ni podalo še nobenega odloka, da ga ne bi ti kritizirali." Madden je pohvalil odvethiškega organizacijo, ki je sklicala konferenco in s tem pokazala, da se zanima za Wagnerjev zakon, ki zasluži vso pozornost. Razsodišče pozdravlja vse sugestije s strani odvethnikov, ki se zanimajo za odnose med delavci in delodajalci.

Japonske policijske avtoritete zatirajo protivojno propagando

(Nadaljevanje s 1. strani.) Stavijo prodiranje japonske armade. Na nekaterih so v teku arditne bitke in poročila se glasijo, da je odpor Kitajcev bolj močan kot kdaj prej. Prvo bitko je izval general Čang Fakvej, ki poveljuje kitajski armadi 100.000 mož. Čiang Kaišek, kitajski diktator, je instruiral poveljnike kitajskih čet, naj ustavijo prodiranje Japoncev proti zapadu.

Japonci so večerjasedli Šoa-palčen, pristaniško mesto ob reki Jangtse, po vroči bitki, v kateri je padlo tisoč kitajskih vojakov. Japonci so zasegli 21 tovornih vagonov, štiri tovarne avte in veliko zalogo pšenice in riza.

Španske čete naskakujejo fašistične pozicije

(Nadaljevanje s 1. strani.) poklonile španakemu poslaniku. Francosko sodišče je odločilo, da so dragocenosti last španske vlade, čeprav je Bilbao zdaj pod fašistično kontrolo.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

2657-59 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.
GLAVNI ODBOR
UPRAVNI ODBOR:
Vincent Calhoun, predsednik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
F. A. Vidor, gl. tajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Lawrence Grudinski, gospod. tajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Vagrich, gl. blagajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Philip Godina, upravitelj glasila.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Malch, urednik glasila.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
PODPREDSEDNIKI:
Andrej Vidrih, prvi podpredsednik.....365 Russell Ave., Johnstown, Pa.
Frank Bulka, drugi podpredsednik.....323 S. 15th St., Milwaukee, Wis.
John Podboy, Jr., prvi distriktni podpredsednik.....Box 217, Strickland, Pa.
Cecilus Zarich, drugi distriktni podpredsednik.....3887 W. 63th St., Cleveland, Ohio
John Klusack, tretji distriktni podpredsednik.....314 Todd St., La Salle, Ill.
Edward Tomlin, četrti distriktni podpredsednik.....Box 654, Walsenburg, Colo.
GOSPODARSKI ODBOR:
Math Petrich, predsednik.....253 E. 15th St., Cleveland, Ohio
Vincent Calhoun.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
F. A. Vidor.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Vagrich.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
John Olin.....321 E. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.
Donald J. Letrich.....1937 S. Trembly Ave., Chicago, Ill.
Joseph Zupan.....1696 S. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
POROČNI ODBOR:
John Gorch, predsednik.....414 W. May St., Springfield, Ill.
Frank Bulka, drugi podpredsednik.....16311 W. 4th Ave., Cleveland, Ohio
John Podboy, Jr., prvi distriktni podpredsednik.....Box 217, Strickland, Pa.
Cecilus Zarich, drugi distriktni podpredsednik.....318 Tenth St., Lancaster, Pa.
John Klusack, tretji distriktni podpredsednik.....Box 217, Strickland, Pa.
NADZORNI ODBOR:
Frank Bulka, predsednik.....2391 S. Lawndale Ave., Chicago, Illinois
Fred Malach.....32 W. 24th Ave., Park, Illinois
Milan Medvedich.....1696 S. Lombard Ave., Berwyn, Ohio

ne sekelje ter odbore, ki naj pritiskajo na vlado za zadosten relif in sodelujejo z drugimi organizacijami v tem gibanju.

Važna je tudi resolucija glede zunanjih zadev. Konvencija se je izrekla proti vojni politiki Rooseveltove administracije, za odpoklic ladij in Američanov iz Kitajske, proti kolektivni akciji kapitalističnih držav in za ljudski bojkot japonskih izdelkov in končno za Ludlow amendment proti vojni.

CIO odpravil fevdalizem v zapadni Penni

(Nadaljevanje s 1. strani.)

neatraktno ligo in le indirektno omenja delavsko stranko. Delegatje niso imeli prilike izraziti mnenja o tem vprašanju, ker je bila debata hitro zaključena, ko se je pokazal večji sentiment za delavsko stranko.

Glede tega je treba omeniti govor Philipa Murrayja, v katerem je nominalni Thomas Kennedyja, tajnika-blagajnika rudarske unije in podgovernorja Pennsylvanije, za governorja. Vse kaže, da ga bo CIO skušal nominirati na demokratski listi, toda že radi razcepjenosti delavstva ni skoraj nobenega upanja, da bi bil izvoljen. Prej bi imel to priliko, ako bi bila bitka med tremi strankami, to je, ako bi bil kandidat delavske stranke. V tem oziru so voditelji CIO slabi politični strategji.

Konvencija se je izrekla za načrt Philipa Murrayja, naj vlada rabi denar iz sklada starostnega zavarovanja za financiranje gradnje delavskih domov. Resolucija zahteva pet milijard v ta namen. Sprejela je tudi agresiven in dalekosežen program za vladno pomoč brezposelnim. Vse krajevne unije so bile instruirane, naj registrirajo vse brezposelne člane in organizirajo poseb-

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojem prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojem v domovino.

More Day-to-Day Christmas Seals

Did you know... that for advice and information regarding tuberculosis you can consult your local tuberculosis association?

AMERIŠKA GOSPODINJA NE MORE PITI KAVE BREZ FRANCKOVE CIKORIJE

Lani jo je poskusila škatljo

Dobra čaša kave je najbolj del obeda, in vsaka gospodinja je ponosna, če more pripraviti okusno izborno pijačo.

Toda resnična skrivnost dobre kave tiči v tem, da zmešate čajno žličko ali tableto Frankove Cikorije z zmelto kavo v loncu ali percolatorju. Cikorija ima izbornen okus in svoj lastni aroma, ki da, ako je zmešana s pravno kavo, resničen kavin okus. Zajemči boljše barvo in močnejšo vsebino.

Ce cikorijo enkrat poskusite, ne boste nikdar delali kave brez nje. To nam je pisala neka ameriška gospodinja.

"Dobila sem škatljo, ki ste mi jo poslali in jo imam tako rada, da ne morem napraviti oziroma piti kavo brez nje. Šele s Fran-

ckovo Cikorijo je kava popolna." Ni čuda, če v najboljših restavracijah in v stari domovini vedno kuhajo kavo s cikorijo. Naučite se kavo kuhati dobro kavo s Frankovo Cikorijo.

FRANCKOVA CIKORIJA NA PRAVI NAJBOLJSO KAVO SE BOLJSO

Frankova Cikorija je na prodaj v škatlji, palčici ali tabletni obliki v grocerijah in prodajalnah kave. Škatlja, ki stane samo deset centov, traja mesec ali dva. Kupite jo danes! Če je ne morete dobiti v sosesčini, nam pošljite 10 centov v znak, in mi vam jo bomo poslali polno škatljo.

Hein. Franck Sons Inc., Flushing, N. Y.

—(Adv.)

James P. Breslin, predsednik unije voznikov avtobusov v New Yorku, čita poročila o razvoju stavke. Stavka je bila končana z delno zmago voznikov.

SLOVENSKO-AMERIKANSKI

Koledar 1938

Letošnji Koledar Vam bo zelo ugajal... Naročite ga še danes.

Cena 50 centov

160 STRANI ZANIMIVEGA ČITIVA: — POVESTI, RAZPRAVE, RAZNOTEROSTI, INFORMATIVNI ČLANKI

Bogato ilustriran

GLAS NARODA (Dep. N.) 216 W. 18th Street, New York

Največja zaloga slovenskih knjig v Ameriki!

V knjižarni "Glas Naroda" lahko dobite vsakovrstne slovenske knjige naših priznanih pisateljev: Cankarja, Tavcarja, Jurčiča, Preglja, Kmetove, Milčinskega, itd. V zalogi imamo prevode del svetovnoznanih mojstrov: Gospodarske, gospodinske in poučne knjige... Igre, pesmi, zemljevide.

Ljubitelji lepe knjige naj pišejo po cenik knjig, ki jih imamo v zalogi.

F. M. DOSTOJEVSKI:

Bratje Karamazovi

Roman v štirih delih s pripovedi—Fedorovskij Vladimir Levščik

"Vidite, to je moja igra, še odpečatena ni!" Vzdignil je in jo pokazal vsem na okoli. "Videl sem ga od ondakajle, kako je porinil mojo igro v špranjo in jo zamenjal s svojo. Slepali si, ne pan!"

"A jaz sem videl, kako je tale pan dvakrat skril vrhno kvarto," je viknil Kalganov.

"Oh, kaka sramota, oh, kaka sramota!" je vzkliknila Grušenjka, plosnila s rokami in res zardela od sramu. "Bože moj, kakšen, le kakšen je postal ta človek!"

"Tudi jaz sem si mislil," je kričnil Mitja. A ni še utegnil izreči besede, ko se je pan Wrublewski v svoji beznosti in togoti obrnil h Grušenjki in zakričal, grozeč ji s pestjo: "Javna vlačuga!"

Toda preden je utegnil zapreti usta, je Mitja planil nanj, objel ga s rokami, vzdignil ga v zrak in ga v trenutku odnesel iz dvorane v sobo na levi, kamor je bil preje odvedel Poljaka.

"Na tla sem ga položil!" je povedal takoj nato, ko se je vrnil, ves zasopel od razburjenja. "Zdaj bide okoli sebe, kanala, a mislim, da ne bo hodil nazaj!..." Zapri je polovico vrat in zaklical malemu panu, držeč drugo polovico na stečaj odprto: "Jasnjevelmožni, ali ne bi izvolili za njim? Prpeprašam!"

"Batjuška, Mitrij Fjodorovič," je viknil Trifon Borisč, "vzemij jima denar, kolikor si ga izgubil. Saj je vendar isto, kakor če bi te bila okrala."

"Jaz svojih petdeset rubljev ne maram nazaj," se je zdajci oglašil Kalganov.

"Tudi jaz svojih dve sto ne, tudi jaz jih nočem!" je vzkliknil Mitja, "za nič jih ne vzamem nazaj, naj mu ostanejo v tolažbo."

"Imenitno, Mitja! Ti si dečko, Mitja!" je vzkliknila Grušenjka in nekaj strašno hudobnega je zazvenelo v njenem vzkliku. Mali pan, od razjarjenosti rdeč kakor bager, čeprav še ni bil izgubil niti trohice svoje gospodake dostojanstvenosti, je bil že krenil proti vratom, a mahoma se je ustavil in izpregovoril, obračaje se k Grušenjki: "Pani, ježeli hčeš ič za mnou, idžmi, če pa ne — ostani zdrava! (Pani, če hčeš iti z menoj, pojdiva, če pa ne — bodi zdrava!)"

In dostojanstveno, prhaje od ogorčenja in napahe, je stopil skozi vrata. Bil je značilen človek: niti po vsem, kar se je bilo zgodilo, še ni bil izgubil nade, da pojde pani z njim—tako visoko se je cenil. Mitja je zaloputnil vrata za njim.

"Zaklenite ju," je rekel Kalganov. Toda ključavnica je zarobljala z ene strani, zaklenila sta se bila sama.

"Imenitno!" je zlobno in neumljeno kričnila Grušenjka. "Imenitno! Saj tja spadata!"

VIII

Dellrij

Pričela se je malone orgija, popivanje na žive in mrtve. Grušenjka je prva kričnila, naj ji dajo vina: "Piti hočem, prav do pijanega se hočem napiti, da bo tako kakor takrat, pomniš, Mitja, ali še pomniš, kako sva se takrat tukaj seznanila?" Mitja sam je bil kakor zmešan, poln slutnje o "svoji sreči". Sicer pa ga je Grušenjka neprestano odganjala od sebe: "Pojdi, bodi vesel, reci jim, naj plešejo, da bodo vsi veseli, 'hodi izba, hodi peč!'—kakor takrat, kakor takrat!" je vzklikala venomer. Strašno je bila razburjena. In Mitja je tekel naračat. Zbor se je bil zbral v sosednji sobi. Tista, v kateri so doslej sedeli, je bila vrhu vsega še tesna, pregrajena s katunasto zavono, za katero je takisto stala ogromna postelja z mehko pernico in kupom prav takih katunastih blazin. Vohobe so bile v vseh starih "boljših" sobah te hiše postelje. Grušenjka je sedla tik ob vratih, Mitja ji je zanesel naslanjač pred prag: prav tako je

sedela tudi "takrat," na dan njune prve tukajšnje popivke, ter gledala odtopevski zbor in plesalec. Zbrala so se bila vsa tista dekleta kakor takrat. Židje z goslimi in citrami so bili tudi prišli in naposled je prispela tudi toli težko pričakovana trojka z vini in drugimi zalogami. Mitja je imel posla preko glave. V sobo so prihajali gledat tudi drugi ljudje, seljaki in njihove ženske, ki so se spali, a so se bili zbudili in zaduhali nezasišano pogočenje kakor pred mesecem dni. Mitja se je pozdravljal in objemal z znanci, domisljal se obrazov, odpiral butilke in nalival vsakomur, kdor je prišel. Za šampancem so se posebno obilovala samo dekleta, seljakom pa sta bolj ugaljala rum in konjak in zlasti tudi vroči punč. Mitja je odredil, naj skuhaajo vsem dekletom čokolado in naj vso noč neprestano vro trije samovarji za čaj in punč, ki naj ga dobi vsak, kdor pride: kdor le hoče, vsak naj bo pogočen. Z eno besedo, pričelo se je nekaj neurejenega in divjega, toda Mitja je bil kakor v svojem domačem elementu, in čim bolj divje je vse postajalo, tem bolj je njemu oživil duha. Da ga je v teh trenutkih katerikoli seljak poprosil denarja, bi bil takoj izvel ves svoj šop ter jel deliti na desno in levo, ne da bi štel. Zato se je tudi domačin Trifon Borisč, bržkone z namenom, da bi obvaroval Mitjo škodo, skoro nerazdružno smukal okoli njega; vidič je bilo, da je za to noč že povsme opustil misel na spanje; toda pil je malo (samo kozareček punče je bil posrebel) in po svoje bistro pazil na Mitjevo korist. Kadar je bilo treba, ga je prijazno in kleeplazno zadrževal in pogovarjal; ni mu dal, da bi kakor "takrat"—razdajal seljakom smotke in rensko vino ali pa, češar Bog ne daj, celo denar, in zelo je bil nevoljen zaradi tega, ker so dekleta pila liker in jedla slaščice. "Sama uživost jih je, Mitrij Fjodorovič," je govoril; "jaz bi jih s kolenom v onega in bi jim še ukazal, naj si štejejo v čast—vidiš, take so!" Mitja se je še enkrat spomnil Andreja ter velel, naj mu pošljejo punčo. "Razžalil sem ga preje," je ponavil z oslabelem, ganjenim glasom. Kalganov izprva ni hotel piti in zbor deklet mu ni posebno ugajal, toda ko je izpil še dve čaši šampanja, je postal strašno vesel ter hodil po sobah in se smejal, hvalčel vse in vsakogar, tako petje kakor godbo. Maksimov se v svoji opti blaženosti ni ločil od njega. Grušenjka, ki ji je tudi že silila pljuča v glavo, je kazala Mitji Kalganova: "Kako mi je ves, kak čudovit dečko!" In Mitja je navdušeno planil poljubljat Kalganova in Maksimova. O, slutiti je marsikaj; ničesar takega mu še ni bila rekla, očitno se je celo premagovala ter ga je zdaj pa zdaj pogledala s prijaznimi, a vročimi očmi. Naposled pa ga je iznenada krepko zgrabila za roko in ga z vso močjo potegnila k sebi. Sedela je v tistem trenutku v naslanjaču pri vratih.

"Kako si preje prišel, a? Kako si stopil v sobo!... Kar ustrašila sem se te. In prepuštili si me mu hotel, a? Ali si me res hotel prepuštili?" "Tvoje srece nistem hotel uničiti!" ji je blaženo blebetal Mitja. A saj ni potrebovala njegovega odgovora. "Nu, pojdi... zabavaj se," ga je jela spet poditi od sebe, "in ne jokaj mi, saj te spet pokličem." Odhitel je, ona pa je jela iznova poslušati pesmi in gledati ples, spremljaje Mitjo z očmi, kjerkoli je bil. Čez četrto ure ga je spet poklicala in on je spet prišel k njej. "Nu, sedi zdaj k meni in pripoveduj, kako si večerja zvedel, da sem se odpeljala semkaj. Kdo ti je prvi povedal?" In Mitja je jel pripovedovati vse, brez zveze in reda; govoril je vneto, a vendar nekam čudno, in pogosto je mahoma nagrbnel obrvi ter umolknil. (Dolje prihodnjaj.)

listja dreves, gozdnega slaka in gozdnih vrvi z dreves visečih. In ni več vrnitve iz tega zelene-groba.

Ali pa se prikaže Curupir v čudoviti cvetici, v duhteči krasotici, orhideji. Tam gori, na pragozdnem velikanu zagleda nesrečnež to dragoceno. Svojemu dekletu jo hoče prinesiti. Spleza na vrh, se nagne, da bi utrgal to čudovito cvetko, iz belega srebra in krvavega škrlata se smehljajočo. Iz cvetne čaše diha opojni vonj. In Indijane, mladenič, ki je svojemu dekletu hotel prinesiti kraljico orhidejo, omahne v smrt.

Ali pa se skrrije Curupir v človeka. Najboljši, najskromnejši ljudje, prijatelji, postanejo demoni. Zar divja v njihovih žilah, ki jih žge in so tako sebi in vsej okolici v strašno nesrečo. Če se potuhne Curupir iz trsnega soka, naredi iz človeka zver.

Da, vse to poznamo in zato sočustvujemo s človekom, ki trpi pod bičem tega praznoverja. Meni nasproti sedi Sapihu, čeden dečko, ki nam je po dnevu razkazoval in pripovedoval mnogo, mnogo o živalih in rastlinah pragozda. Lepo je pripovedoval. Ali zdaj je prevzela grozota tudi njega. Ko je silil iz kota ute, ostuden smeh, se je ves skiljudil. Tudi ostali so se naglo obrnili v isto smer. Sapihu je s široko odprtimi očmi, ves trepetajoč, šepetal: "Curupira!" Bilji je s široko odprtimi očmi v tisti kot. Tam je ležal pijan zbiralec gumij. Plapolajoči plamenček iz majhne, oljnate svetilke ga je obseval z rumenoredečasto svetlobo. Vsi so verjeli, da se je vanj splazil Curupir. Nepozaben mi je ta prizor. Izpačen in izbičan je bil njegov obraz, ves obkrožen v strah zbujajočo grivo črnih las. Grda brada mu je pridajala res nekaj satanskega. Zopet in zopet so se zasilali zvoki, ki so bili kakor bi prihajali od nekod iz četrte dimenzije ter so polnili uho s strahom. Zdajci so se pri pijancu pokazali zobje. Kaj zobje?! Ključiva, ki so še njegov obraz spali strašneje. Bil je res groteskni spaki podoban. Nad njim, na steni, so plesale sence mrtvih in žensk, ki jih je plapolajoči plamen svetilke metal na steno. In kakor so okrog mene sedele ženske od groze stiskale svoje jokajoče otroke v naročje, tako so se slikale sence na steni. Bila je groza.

Svetlozelena svetloba je planila skozi noč, in skozi utičin mrak. Zasvetili so se v dnevni svetlobi reka, gozd in nebo. Udar strele je grmel oglašujoče in tako grozotno odmevajoče, da se za bliskom aledača noč ni več opazila. Oči so videle le bliške, ušesa silšala grmenje, a noči niso videle. Z neba je začela voda takorekoč padati. Šumenje je milostno obšlo vae okrog in ublažilo strah in težo. Curupir se je umaknil in ni se nas dotaknil.

Tisti večer sem še dolgo stal pred uto. Dež je prenehal. Nočni vetrč, lahek in mehak je pribežal od nekod in krepko odrinil oblako steno, ki je zakrivala mesec. Polagoma je legal na pragozd globok mir. Orgije duhov so izvenele. Preko prijaznega nočnega neba, vsega z zvezdami ovenčanega, je playala polna luna. Pred mano je stala bleščeča žametna kulisa, pragozdni rob. Ne več preteča, ne več strah zbujajoča, kakor pred nekolikimi urami. Iz pragozda in čez pragozd veje nekaj mehkega in nežnega in izginjajo vse grozote, ki pritiskajo na človeka v mnogih nočeh. Iz tega črnega pragozda bi se nocoj lahko odmaknila žametna kulisa in bi vstal in pod zametanim baldahinom prišel pravilni kralj a čudovito lepimi cvetnimi princeznjami. Zdaj bi se lahko preko reke razvil tudi ples vil in po skaloju bi poskakovali škrtalčki ter se prekopicavali kakor pisane žoge. Lahko bi v paradnem koraku prikoračali majestetično levi in vlekli s seboj kraljevsko kočijo. Z lahkim korakom bi korakali ukročni leopardi z zlatimi verigami okrog vratu, ki bi jih vodili ebenovinasto-črni sužnji. enako, kakor kažejo oljnate slike starih mojstrov-umetnikov. Modre sove bi sejele med vejem jem dreves, ponočni orli in gumni sokoli radovedno ogledovali prihajajočo procesijo. Kakor fanatično prenapolnjen štuk preko gledališkega zagrinjala

stojte tam črne stene kot silhuete iz katerih zopet bi lahko prišlo vsepolno čudežnih prikazni. V tej silhueti se zdi, kakor bi drvelji proti nebu štirje vpenjajoči in rezgetajoči žrebeli. Nad tem zborom pa stoji z razširjenimi rokami dirigent z levjimi kodri in dirigira fortissimo predstavo. Glava je dvignjena nazaj, vsa v lasuljah kakor glava Tartuffea ali Robespierrea. Kakor čarovnice iz otroških pravljic se zde kvilsku strmeče palme s svojimi fantastičnimi metlami v rokah. Okrog palm pa ogromni mehurji cvetov, ki so kakor bi jih napihnil otroci iz milnice in bi jih nesel veter v svojem naročju kdo-ve kam...

Mnogo pravilnega je v marsikateri noči amaconskega pragozda. Nikak čudež torej ni, če prebivalci verjamejo v Curupira, v duha pragozda, na dobre in hudobne gozdne in rečne demone...

In tudi meni je ta Curupir pošteno in vražje zagodel. Prišli smo v Almerino. To je, odkar se tam več ne nabira gumij, mrtvo in zapuščenno mesto. Siroke, kamnite stopnice z razbitimi luksoznimi svetilniki ob straneh so ostale od nekdanje veličine. Žolte sence so lezele po stopnicah. Z vedricami so hodile v reko po vodi in jo nosile in lezele po stopnicah v višje ležečo naselbino. Ves kraj je okužen s mrzlico-malarijo. Morali smo čakati prilike, da smo lahko šli dalje. Brezupno je bilo tiato čakanje med izmozganimi, umirajočimi ljudmi.

Razburljivi prizori in razgovori so se vrstili: "Ali je bil tisti moskito, ki te je pičil tak, ki je prej opikal okuženega?"

"Upam, da ni bil. Bil je namreč precej shujšan, ko sem ga ubil."

Noben čudež, če človek v takih okoliščinah ne nalezne mrzlice. Ali to se ne sme zgoditi. Kajti baš to, kar imamo zdaj na vidiku, namreč da filmamo redke živali in redki mrčes, zahteva vse sile in polno zdravje.

Ali človek obrača, mrzlica pa obrne. Obedel me je Curupir, bi konstatirali Indijci, če bi me videli.

Tri dni smo že bili proč od tega prokletega gnezda, ko se mi je posrečilo najeti dva čolna z vesli. Čudovita vožnja je bila. Pluli smo skozi zelene katedrale, veličastne, ki so se razprostirale do bleketajajočih jezer tam v daljavi in jezera, v katere so se zopet stekala ozka vodna ramena, nad katerimi je visela vročina in jih je objemal smaragdni mrak.

Tako plujoč v čolnu sem imel prvi napad mrzlice, ki mi jo je dal komar v Almerini. Že cele ure prej sem čutil, da me bo napadla. Delavnost je besnela v meni. Kosati sem se hotel s čolnom, v katerem je sedel moj brat. Voda je udarjala v nos čolna, vsaj zdelo se mi je tako, vesla v mojih rokah so se kar pripogibala... hotel sem, da čoln drči še hitreje... ali zdelo se mi je, da ne veslam, ampak nemno strnim v vodo, ki je, zagrnjena s senco dreves, tekla naprej. In pri vsem tem sem se čutil tako svobodnega, proste-ga, brez vsakega napora in gibanja, rekel bi, kakor bi se vsa teža odvalila od mene. Dotaknil sem se s prsti očes in obraza. Nekam tuja se mi je zdela koža prstov. Ali je temu kriva morda vročina čolna ali ledeni hlad prstov? Ne ugrabim. Vsač šum je postal močnejši, naraščal. Trušč cikad je bil strašen, glušič, kakor bi kričala tovarniška sirena. Ali je tisto tam, kar ta komar vidi z dreves, listje ali so arebrno bliščeče ribe? Aha, vem, včaske korenine dreves so to in gomolji korenin, nekako podobne starcem, ki silijo nekam v daljino. Pri tem pa še na svojih dolgih brkih vise, na indijski način preparirane človeške lobanje. Roka jih hoče odriniti. Vsa prestrašena omahne. Naenkrat se v goščavi pojavijo silka-koče kače, bliskovito se zvi-ja-že, z dreves viseče. Playajoč drvi mimo listje, dobiča noge in tipalnice — potujoči listnati mrčes je to. — Ostudni glasovi polnijo zrak. Tam so rjoveče c-pice, mar ne? ... Ne, ne! To je rjoveč vihar, drevje lomeč in dvigajoč valovje kakor gora visoko. Tam, glej, prihaja iz tistega temnega pragozda Curupir, duh pragozda. Samo glava

se vidi iz vode. Izpačen, skrem-žen obraz... s črno grivo obdan, vso valovečo, strah zbujajočo... Ostudna brada mu pridajeta nekaj strašnega... Kliče me, maha mi, smeje se s divjim smehom. Strašni zobje, kaj zobje, kladiva blešče tam iz žrela in se reže. Zdaj stopa iz vode; zdaj pleza v čoln... in skoči nazaj v vodo — v noč. Telo je bilo kakor telo opice. — A glej, naenkrat stoji zopet pred mano. Ogromen, velik, strašen, satanski. Ne, samo njegovo oko je to... ali kaj vendar, to je oko sove iz Inferna... Misli drve preko vročinskih možganov. Kri vre. Sončna obla nad menoj postaja vedno večja in večja. Reka gori... Reka gori... Gorim, gorim!

Ne, ledeno mrzel veter šumi preko mene in gasi ogenj okrog mene. Zmrznil bom v ledenem peklju... Štejem deset in — spustim vrvi. Ne morem je držati več. Prsti so zmrznili...

In spet se mi reži tista strašna spaka — Curupir. Ni več sam. Njegovi psi se me jotevajo. So kakor ognjenordeče opice, nato pa postanejo črne kakor vrag. Skačejo okrog mene, tulijo na ušesa... Vedno bližnejši je ples, a sekundno naglo se menjavajo slike. Vse bom postreljal... Segel sem po revolverju...

Nekdo me je zgrabil za roko. Krepak prijem... in počasi se mi je začela vračati zavest. Brat je stal pred menoj in mi dajal kinin. Zapri sem oči in še vedno sem videl pred seboj pošastne vizije...

"Čudovito si blodil v mrzlici," je rekel brat, "in se obnašal ta-

ko nenavadno, da sem te moral filmati."

Program za prihodnji teden je bil utrjen. Iskali smo čudovite opice. Našli smo purpurnordečo-ga Ukarija in redke satanove opice, ki izgledajo kakor v filmu Rasputin, bog mu daj nebesa. Našli smo sove s strašno težkimi očmi. Posrečilo se mi je filmati Hapyleneo in ognjeno okroglo oči kraljevega jastreba. Zelenč kača s pasjo glavo nam je bila tako fantastična prikazen, da smo strmeli, ne vedoč, kaj bi. Istotako drevesne kače, tanke kakor bičevniki, ki jih je v množici raznega listja težko ločiti od vlaken.

Kako razkošna in vsestranska je narava smo videli na žuželkah, ki so podobne plazcem s listom dpeves. List se takorekoč plazil po deblu in vejah in dobro je treba gledati, da opaziš, da ni list, ampak žuželka, hrošč, črv...

Curupir je bil, kajpada, pijan in nabiralec gumija, ki se mi je v mrlični blodnji prikazal kot duh pragozda...

Tako je pripovedoval dr. Franc Eichhorn.

SLOVENSKA NARODNA PODPORA NA JEDNOTA

izdala svoje publikacije in še posebno list Prosveto za koristi, ter potrebno agitacijo svojih društev in članstva in za propagando svojih idej. Nihakor pa ne za propagando drugih političnih organizacij. Vsa organizacija ima običajno svoje glasilo. Torej agitatorji dopis in naznanila drugih političnih organizacij in njihovih društev naj ne posiljuje lista Prosveto.

Ali ste naročili na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

NAROCITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveto stane za vsa enaka, za člano ali nečlano \$6.00 za eno leto naročnina. Ker pa člani še plačajo pri aneementu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroka, reči, da je list predrag na člano S.N.P.J. List Prosveto je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdaj, ki bi rad čital list vsak dan. Cena lista Prosveto je:

Za Zdrav. države in Kanado \$6.00	Za Ciere in Chicago je...\$7.50
1 tednik in..... 4.90	1 tednik in..... 6.30
2 tednika in..... 2.60	2 tednika in..... 5.10
3 tednika in..... 2.40	3 tednika in..... 3.90
4 tednika in..... 1.30	4 tednika in..... 2.70
5 tednikov in..... nič	5 tednikov in..... 1.50

Za Evropo je.....\$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnimo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J., ali če se preseli proč od družine in bo zahvaloval sam svoj list tednik, bode moral tisti član in dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveto. Aka tega ne store, tedaj mora upravništvo snižati datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, S.N.P.J., 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priročeno pošljim naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. društva \$.....

Naziv.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2).....Čl. društva \$.....

3).....Čl. društva \$.....

4).....Čl. društva \$.....

5).....Čl. društva \$.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S.N.P.J. PRINTERY

2657-59 SO. LAWDALE AVENUE

Telefon Rockwell 4904

CHICAGO, ILL.

Tam se dobe na željo tudi vse ustrezne pojasnila

Dr. Franz Eichhorn-IV. Vuk:

Curupir, "duh pragozda"

Dr. Franz Eichhorn, nemški raziskovalec pragozdov, je iz svoje potovanja zapisal razne zgodbe o strahotah pragozda, med njimi tudi to zgodbo, ki jo je dočel. Iz njegovega pripovedovanja sem jo prevedel tudi vam.

IV. Vuk.

Bilo je sredi zelene nekončnosti brazilskih pragozdov. Na enem otoku v eni nešteti rek, ki prepletajo brazilske pragozdove, je bilo. Njegovo ime? Vaa zanima? Bacaja! Ali tak otok je v ogromni reki niela, samo ime, da veš, kje in kaj. Na tem otoku se je utaborila kolonija zbiralec gumij. Postavila je na tem otoku svoje utice in strahu pred Indijanci. Ojabočki imenovani. Nešteto takih otokov in kolonij je v zamotanem labirintu amaconskega pragozda. Prišel sem s svojo družbo, da filmam veličastnega ptica Harpyja in črno Onko. Gostoljubni in nepopisno siromasni meščani so nam nare-

dili streho iz palmovih listov. S svojimi ženami in številnimi otroci so prišli zvečer k nam. Posedli so okrog gramofona. Mnogi so silili prvi ta čudež, ki je govoril, pel in igral. In če je gramofon igral brazilski maksik, so razposajeno zaplesali.

Tudi nocoj, ko se godi ta zgodba, so prišli k nam. Črna noč je ležala nad pragozdom. Majhni plamenček v majhni svetilki, po navadi nežen, domače plapolajoč, se je zdaj zviljal nekam nenavadno, kakor bi ga nekaj nevidnega stiskalo. Iz pragozdove bližine, katere se v tako črni noči samo aluti, je prihajalo drobno, neprijetno klokokanje. Bliski, ki so sikali neprenehoma tam nekje v daljavi v črni noči, so legali na človeka z nekakšno tesnobo in nekako preteče viseli v zraku. Drugače je vse bilo v globokem molku. Le nekaj grozoten zvok je playal s pritiskajočo tišino preko pokrajine... Ta zvok je v razburjivi enakomernosti prihajal od reke sem. Zdelo se je kakor bi padale na zveneco ploške kaplje dežja, dvakrat, trikrat, stikrat... nato pa je zazvenel točeti umirajoči zvok bolecine nepoznanega bitja... in

potem zopet padel deševnih kapelj. Na naš vprašajoči pogled je odgovoril zbiralec gumij, sedeč med drugimi: "So um sapo!" — "Zaba je to!"

Tam zunaj se sveti nebo. In v tem svitu grozi kruto vijoličasto gorovje oblakov. Viseče listje naše strehe sil v plapolajoči svit plamena kakor črna kopja.

Zbiralec gumij je zopet pretiral skelečo tesno tišino: "Noč Curupirova!"

Vedeli smo, da val tiati, ki so sedeli krog nas in bili naši gostje, vsi ti trdi mošje, ki love tigre, za mahoto, ženake, ki jim je džungla domačija in se v pragozdu ničesar ne boje, se boje Curupira, duha pragozda, demona Sertaoa iz amaconske mitologije.

Curupir je brez telesa. Njegova vražja duša se rada splazi v nedolžne živali ter jih začara, da oddajajo ostudne glasove iz sebe, pažijo in kremžijo se jim obrazi v gnusne spakovine. Sreča je, če se Curupira pojavi samo v taki obliki. Ali gorje, če se prikaže kot nenadoma bleščeča zlata ptica. Tisti, pred katerim se ta ptica preletela, ji mora slediti. In sledi ji v gostoto